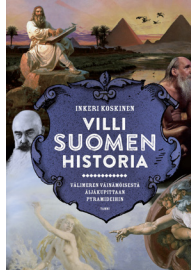

ARVOSTELLUT KIRJAT

- 23 Inkeri Koskinen: *Villi Suomen historia. Välimeren Väinämöisestä Äijäkupittaan pyramideihin*. Tammi 2015. ● Teemu Keskisarja
- 24 Loren Graham: *Lysenko's Ghost. Epigenetics in Russia*. Harvard University Press 2016. ● Vesa Oittinen
- 26 Tanja Kuronen: *Hoivapommin purkajat*. Gaudeamus 2015. ● Leena Eräsaari
- 28 Jeremy Gould ja Katja Uusihakala (toim.): *Tutkija peilin edessä. Refleksiivisyys ja etnografinen tieto*. Gaudeamus 2016. ● Timo Kallinen
- 30 Klaus Helkama: *Suomalaisten arvot. Mikä meille on oikeasti tärkeää?* Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2015. ● Merja Leppälahti
- 32 Martti Blåfield: *Nordenskiöld. Suomalaisyyntyisen tutkimusmatkailijan & tiedemiehen elämä*. Into 2016. ● Tapio Markkanen
- 34 David Hume: *Keskusteluja luonnollisesta uskonnosta*. Suomentanut Tapani Kilpeläinen. niin&näin 2016. ● Pekka Wahlstedt
- 35 Eetu Viren ja Jussi Vähämäki: *Seutu joka ei ole paikka. Kapitalismi ja metropoli*. Tutkijaliitto 2015 ● Anu Suoranta
- 35 Tiina Raevaara: *Tajuako kukaan? Opas tieteen yleistajuistajalle*. Vastapaino 2016. ● Merja Leppälahti

Villi vai kesy historia?

Inkeri Koskinen: *Villi Suomen historia. Välimeren Väinämöisestä Äijäkupittaan pyramideihin*. Tammi 2015.

Historiankirjoituksen historiassa ei kuljeta polkua pimeydestä valoon, pikemmin hämärästä toiseen hämäärään. Inkeri Koskinen on kirjoittanut hyvän kirjan historioitsijoiden ja historianharrastelijoiden harharetkistä, jotka ehkä sittenkin olivat vain retkiä.

Niin kuin onnistuneessa teoksessa aina, Koskinen näkökulma herättää myös vastaväitteitä. Keskityn yksinomaan niihin tässä arviossani, jota ei missään nimessä tule ymmärtää kielteiseksi.

”Villin” historian perusuunteelta vaikuttaa 1800-luvulta tai ehkä jo varhaisemmista fennofiileistä lähtien suomalaiskansallisen menneisyyden seppittäminen. Koskinen on toki oikeassa siinä, ettei savupirttien kytkeminen pyramideihin tai *Vanhaan testamenttiin* onnistuisi ilman kaikkivoipia kansallismielisiä aatteita. Silti 1800-luvun ensimmäisiä suomenkielisiä historioitsijoita pitäisi ymmärtää enemmän. He eivät olleet totuuden sumuttajia vaan valottajia.

Suomalaisuuteen ihastuneiden historioitsijoiden perusväittäämä oli

totta. Yrjö Koskinen, Zachris Topelius ja kumppanit pyrkivät osoittamaan, että suomalaisilla oli mielenkiintoinen menneisyys – niin kuin olikin. Liiottelu ja yliampuminen olivat varsin perusteltuja vertauskohtiin nähden. Ruotsissa ilmestyi 10 000-sivuisia Ruotsin historioita, joissa Suomelle liikenä vain muutama sivu. Suomalaisuuden väheksyntä ei 1800-luvulla tai myöhemminkään johtunut salaliitosta. Silti se oli vallitseva asiantila. Historiantutkimusta vei eteenpäin suomalaisten juurten etsiminen jopa väärestä maaperästä. ”Arvon mekin ansaitsemme” ei ollut villi ajatus vaan täyttä asiaa.

Koskinen laskee villien klaanin myös Jalmari Jaakkolan ja Eino Jutikkalan, jotka itsenäisyyden ajan alussa, etenkin jatkosodan vuosina etsivät Suomelle historiallista elintilaa idästä. Jutikkala oli kuulemma 1970-luvulla sanonut, että hänen oli pakko jatkosodan alla kirjoittaa kuuluisa *Finnlands Lebensraum* -teoksensa. Melkeinpä luulisin, että Jutikkala joutui kieltämään tieteelliset kantansa YYA-aikana eikä sota-aikana.

Jutikkalan ja Jaakkolankin 1930-luvun tuotanto oli Suomen kansan suuruuteen vilpittömästi ja perusteellisesti uskovaa. Kuten Kai Häggman on osoittanut, valloitusota ei pakottanut tiedemiehiä kummoisiin täyskäännöksiin vaan ajankohtaisti huolella haudottuja ajatuksia.

Itä-Karjalan valtaamisen oikeuttaminen ei rikkonut aikalaisten mielestä mitään ”tieteellistä” periaatetta. Ehkä Suomen ja Itä-Karjalan yhteistä historiaa ei pysty ampumaan alas edes 2010-luvulta käsin.

Vienalla ja Aunuksella ei kai keti ollut kummoista historiallista, maantieteellistä ja kulttuurista yhteenkuuluvuutta Suomen tasavaltaan. Mutta mihin muuallekaan ne kuuluivat tieteellisessä katsannossa? Sitä ei ollut, eikä ole, helppo ratkaista. Olivatko laulumaat sitten itsenäisiä valtiollisen historiansa ja kalevalaisen taruston varlossa? Suur-Suomen kanssa kil-

paileva menneisyyskäsitys oli käytännössä Suur-Neuvostoliitto, jossa työläiskansojen internationalismi sentään käytteli huikeampaa mielikuvitusta.

Villi-ihmisten joukko on kirjassa monipuolinen. Sigurd Wettenhovi-Aspa saa paljon tilaa. Hänen teoriansa varmaankin kaatuu terveellä järjellä, mutta muut tapaukset eivät ole yhtä selkeitä.

Villiksi epäiltyä vilahtaa jopa Matti Klinge. Hän kirjoitti 1980-luvun taitteessa kirjan nimeltä *Muinaisuutemme merivallat*. Kalevalan maailma kytkeytyi siinä historialliseen todellisuuteen. Klinge ei kai pystynyt todistamaan teoriaansa – niin kuin ei kukaan muukaan 1500-lukua varhempien aikojen tutkija, koska kirjallisia lähteitä ei kerta kaikkiaan ole. Todistamattomuus ja kansanrunouden ylitulkinta ei kuitenkaan ole sama asia kuin villeys. Koskisen mielestä *Muinaisuutemme merivallat* ei ollut tahallaan vääristelyä, ”vain huono tutkimus”.

Jälkimmäisestä seikasta voi olla myös täysin eri mieltä. Klinge kehitti yhden jännittävän teorian, perusteli sitä parhaan kykynsä mukaan, inspiroi opponenteja, löysi lukijoita, herätti keskustelua ja niin edespäin. Sama kiitos ajattelemisesta ja muiden ajatusten ruokkimisesta kuuluisi myös kieli-tieteilijä Kalevi Wiikille. Klingen ja Wiikin tutkimuksia ei oikeastaan kaada tiedeyhteisön metodeista poikkeaminen – kaikilla aloilla työkalut kehittyvät, ja jonkun on hamuilta uutta käteen ensimmäisenä.

Koskinen metsästää eri tavoilla kansallismielisiä villiintyjä, mutta ei tunnu huomaavan kaikkein villeintä historiankirjoitusta. Vain yhdellä aikakaudella suomalaiset akateemiset historioitsijat ovat vastoin sekä tietojaan että vakaukseen joutuneet kirjoittamaan hömppää. Se tapahtui vieläpä sankoin tutkijajoukoin ja monenlaiselle lukijakunnalle. Tämä villeys ei johtunut kansallismielisyydestä vaan päinvastoin.

Ystävyys, yhteistyön ja avun-

annon ansiosta puhkesi näennäishistoria kukoistukseensa. To-dellakin, monta kymmentä vuotta akateemiset järki-ihmiset todisteli-vat Suomea osasylliseksi talviso-taan! Niin ikään relevantti väitte-lynaihe oli olevinaan, että Suomi kenties olisi voinut välttää maail-mansodan toisin kuin Saksan ja Neuvostoliiton kaikki muut naa-purit. Leningradin turvallisuudes-ta tuli talvisodan taustan avain-kysymys täysin villein perustein. Johtuiko siitä myös Liettuan, Itä-Puolan, Bessarabian ja Sahalinin saaren valtaus? Ja mitä ihmien turvallisuutta Neuvostoliitto tal-visodalla sai kesän 1941 salama-sodan valossa? Monikaan suo-malainen historioitsija ei voinut 1970-luvulla tokaista, että sodissa yleensä vahvempi haluaa valloit-taa heikomman, eikä niihin tarvita sen hienompia ”geopoliittisia” in-tressejä.

Koskinen uhraa paljon ruutia internetistä löytyviin kansallismie-lisiin höpöjuttuihin. Ehkä turhaan. On vaikea sanoa, ottaako jonkin varavaltuetetun blogia joku tosis-aan, tai todistaako se edes min-kään ryhmän ajatusmaailmasta. Internetin käyttäminen julkaisuka-navana vihjaa ainakin siihen, että kukaan ei ole viitsinyt hioa kyseis-tä tekstiä painokelpoiseksi eikä varsinkaan kustantaa sitä.

Kansallismielisyyden ylivalta on taatusti takanapäin humanis-mista. Väinämöisen retkistä antii-kin Välimerelle ei ole enää pelkoa. Villeyttä löytyisi 2010-luvulla ken-ties enemmän toisesta suunnasta.

Onkohan ”kansallisesta” tu-lossa diminutiivi tai melkein kiro-sana? Eri alojen tutkijat hokevat mielellään haastatteluissa, että suomalainen ”idendideedi” on keinotekoista, ammoisen politiikan tarpeisiin vääristeltyä. Niin. Kaikki tässä maailmassa on kei-notekoista, keinoilla tehtyä. Olisi yllättävää, jos osa historioitsijois-ta ei korostaisi suomalaiskansalli-suuden suurenmoisuutta. Kyllähän Suomi kehittyi uskomattomana menestystarinana fennomanian läpimurron jälkeiset sata vuotta

taikka pidempäänkin. Mitään Im-pivaaraa ei liene kielteisessä mie-lessä ollut olemassakaan, jos jo Aleksis Kivi sai kaikki tarvitseman-sa maailmankulttuurin vaikutteet.

Villejä historiantulkintoja ei pidä tuomita, eikä Koskinen siihen oikeastaan erehdykään. Mikä on villin historian vastakohta? Toisen-lainen metsään meno: viileä, tasa-painoinen ja objektiivinen – kesy. Sellaista ei ole tosielämä, eikä si-ten myöskään kansojen ja ihmis-ten historia.

TEEMU KESKISARJA

Kirjoittaja on Suomen ja Pohjoismaiden historian dosentti Helsingin yliopistossa.